Ч. 286 Субота 20 грудня 1897 (1 січня 1898). Рік VII

Виходить у Львові що дня (крім неділь і гр. кат. сьвят) о 5-ій годині по полудни.

Редакция і Адміністрация: улиця Чарнецкого ч. 8.

Письма приймають ся лиш франковані

Рукописи звертають ся лиш на окреме жаданє і за зложенєм оплати почтової.

Рекламациї незапечатані вільні від оплати почтової.

НАРОДНА ЧАСОПИСЬ

Додаток до „Ґазети Львівскої“.

Передплата у Львові в бюрі дневників Люд. Пльона і в ц. к. Старостствах на провінциї

на цілий рік зр. 2·40
на пів року „ 1·20
на чверть року „ —·60
місячно . . „ —·20
Поодиноке число 1 кр.

З почтовою пересилкою:

на цілий рік зр. 5·40
на пів року „ 2·70
на чверть року „ 1·35
місячно . . „ —·45
Поодиноке число 3 кр

Сойм краєвий.

(1 засіданє з дня 28 грудня 1897.)

(Конець).

Вже минувшого року, відкриваючи сойм, заповів я внесеня о реґуляциї плат краєвих урядників і зміни в емеритальнім статуті. Маршалок поручає се прихильности сойму.

Хоч наш край сего року не був навіщений значнійшими виливами рік, однак климатичні обставини в значній части краю а особливо неустанні дощі на весну і в часі жнив стали причиною значної непороди.

Кр. видїл з підмогою повіт. виділів зібрав по скінченних жнивах дані про розмір нужди в поодиноких околицях і місцевостях, на основі котрих удав ся до ц. к. правительства з просьбою о виєднанє державної підмоги. Доси кр. видїл не є завідомлений про результат, який его інтервенция віднесла; однак нема сумніву, що ц. к. правительство для навіщених непородою в Галичині схоче признати запомогу. Заразом предкладає кр. видїл Соймови зібрані дані що до розмірів нужди з внесенєм призначеня квоти 100.000 р. на безповоротні запомоги, котра то квота мала би в першім ряді бути ужита на публичні роботи в цїли достарченя людности зарібку. Предложена квота не може бути приложена до висоти шкоди, але до засобів, якими орудує край.

Буджетові добутки біжучого року позваляють кр. Видїлови прелімінувати сей видаток в квоті 100.000 р. яко додатковий кредит на р. 1897 без специяльного покритя.

(По руски). Най менї вільно буде однакже тут додати, що на успішність запомоги впливає не лише квота якою орудує ся, але і спосіб, як еї розділяє ся, а вэглядно, як еї уживає ся Ходить о те, щоби на примір то, що призначене має бути на поміч в засївах, дане було в відповідній хвили і формі роздане справедливо, не після певної формулки, але тим котрі помочи найбільше потребують; ходить о те, щоби та запомога не була получена з стратою часу для обдарованих, з коштами і трудом. Колиж запомога має бути уділена на публичні роботи, то мусимо строго дбати о то, щоби ті роботи були ведені в таких місцях, де людність дїйстно потребує роботи, бо не треба з запомогових фондів виконувати робіт публичних, котрі могуть бути для певної околиці хосенні, але котрі з огляду на природи сих робіт або на місце не могуть дати зарібку власне сїй людности, котра его потребує.

(Дальше по польски). На останку тямити треба, що в многих околицях краю власне в будучім році будуть так значні роботи публичні при будовах зелїзниць або реґуляциї рік, що достарчуванє людности тих околиць зарібку і фондів запомогових було би злишним.

Відтак вніс Маршалок трикратний оклик в честь Цїсаря, котрий палата з живостию повторила.

Бесіда Є. Екс. П. Намістника.

По бесїдї Є. Ексц. Маршалка промовив Є. Ексц. п. Намістник кн. Санґушко:

Високий Сойме! Дозвольте, Панове, що вас послів обох народностий, замешкуючих сей край, повитаю іменем правительства, в хвили вашого приступленя до працї для краю, а працї тої чекає вас подостатком. З предложеного буджету краєвого бачите, Панове, що кінчать ся літа надвишок буджетових, а хоч теперішний буджет виказує ще надвишку, то здає ся менї, що надійшла хвиля глубокого призадуманя, як на всякий спосіб належить в будучности покривати зростаючі видатки, котрі потягає за собою великий розвій краєвих справ, велике число институций, впрочім самі обовязуючі закони. — В будучности видатки мусять побільшити ся. От наслїдком вашої ухвали зробила рада шкільна обчислене, що будуть коштувати школи, щоби всї дїти могли користати з шкільної науки. Високість того обрахунку довідаєте ся із справозданя шкільної Ради краєвої. Я тільки скажу, що они є дуже високі і обтяжають немало краєвий буджет.

Треба проте поставити фінансову проґраму на будучність, проґраму ясну і розсудну, котра з одної сторони числила би ся з тим, що треба зробити, щоби край не завертав ся в своїм розвою, з другої сторони щоби увзглядняла спроможність фінансів краю. А край наслїдком неврожаїв і рільничої кризи виставлений на тяжкі проби. Минувший рік завів також надії рільників. Много громад потерпіл великі страти, наслїдком чого зажадано помочи від правительства. А хоч в подібних случаях як минувшого року, правительство не обовяза не відшкодувати страт, викликаних довготревалою слотою і частковими повенями, то однак з обовязку, щоби не наступив голод, прави тельство приходить з помочию.

Годї було здати центральним властям завчасу докладну справу про розмір елементарних нещасть, бо они не настали наслїдком одноразового елементарного випадку, але можна о них було аж при молоченю і по зборі бараболь пересьвідчити ся, як смутна є дїйстність. Пра

Сьвятий вечір у прапрадїда.

(З записок професора.)

(Конець).

Хтось пукає у двері моєї хати.

— Прошу.

Що за гість в таку пізну годину? Входить сивоусий дїдусь з веселим лицем в зеленім сьвяточнім, ґданьскім жупанї, підперезаний широким поясом, з шапкою на завісах в руках.

— Христос раждаеть ся! — каже поважно.

— Славім его!

— Я до тебе, сину, в гості. Приймеш мене?... Не дивуй ся, що я в жупанї; лїпшого не маю, ще від тата лишив ся. А ми собі свої, не маєш чого мене стидати ся...

— Алеж я не стидаю ся, тільки не знаю, хто ви, дїдусю?

— Який там я дїдусь! Шістьдесять літ — то не вік; ще сила є... А ти мене не пізнаєш?... Я-ж твій прапрадїд!

— Прапрадїд! То се ви?

— А хто-ж би як не я?

— Сїдайте, дїдусю! я не сподївав ся.... я зараз кажу самовар наставити...

— Що за самовар?... Е, нї, дай спокій!

— То може вина напємо ся?

— А добре! чому би нї? І так не пив нїколи. Як же тобі, синку, поводить ся?

— Незле, дїдусю; дякувати Богу, добив ся кусня хлїба.

— Та ще й білого хлїба... Ну-ну, благослови тебе, Боже, синку; з тебе добра дитина. А що-ж! женити ся не думаєш?

— Якось охота відійшла.

— Ну, нїчого, охота ще верне. А не отягай ся довго, шкода вік самотою тратити. Менї було двайцять один літ, як я справляв весїлє зі своєю Ганусею, а тобі вже трийцять два роки.

— Иньші були часи.

— Ба! иньші часи, але мого всего маєтку було тілько, що отих пять пальцїв; а ти-ж пан; на жінку і на дїти заробиш... Ов! якже у тебе горячо! Ти такий змерзлюх чи що, що кажеш так у грубі палити?

— Мороз на дворі, дїдусю...

— Який там мороз! я в жупанї, а не змерз!

— Пийте, дїдусю! Вино добре...

— Квасне якесь; не привик его пити. Меду не маєш?

— Нї; у нас тепер не пють.

— Ет! — махнув прапрадїд зневажливо рукою. — Знають люди, що добре.... Ну, спасибі тобі, сину, за гостину, а тепер збирай ся до мене в гості! Санї ждуть на дорозї.

— Може би зрана, дїдусю? Заночуйте у мене! Місця досить.

— Годї! Стара веліла тебе привезти; нехай, каже, подивлю ся на того панича. Ну, та й я тебе рад приймити у своїй хатї.

Виняв я з шафи ріжні ласощі, що купив, забрав з собою і ми поїхали. Санки летять лїсами, знаними менї дорогами до родинного місточка. Небо зьвіздне, місяць сьвітить ясно, виблискує сї иней на галузях сосон; полохливі тїни перелїтають перед очима. Тихо, так тихо в лїсї, лиш мій прапрадїд сьпіває собі весело: „Бог предвічний“.... Менї часом так дивно, не розумію нїчого, але тілько часом на хвилю дві, а там забуваю ся і сам сьпіваю з прапрадїдом, аж ліс гуде! Виймаю циґара, подаю прапрадїдови; він оглядає цїкаво, питає, що се, а я показую, що то курить ся. Він дивить ся хвилинку, приглядає ся менї, а далї вириває менї з рота циґаро і кидає в сніг.

— Здурів, хлопчиско! — каже. — І ти вже перейняв той звичай? Встидай ся!...

І я встидаю ся і не знаю, чому.

Не знати, коли і як, заїхали ми під низеньку хату прапрадїда.

— Знаєш, що? — каже до мене пошепки — ходім під вікна, та заколядуймо старій так щоби аж хата затрясла ся.

— Добре, дїдусю!

Колядуємо ми. У прапрадїда голос як дзвін, по цїлім передмістю лунає. Я що сили підтягаю також.

— Тато-тато! Дїдусь! — чую оклики в хатї; прапрабабуся отвирає двері, я входжу.

вительство признає на запомоги 300.000 зр. і не сумнїваю ся, що і ви ухвалите значнійшу поміч.

По справах шкільних обговорював намістник будівлї клїнїк і їх сполучене з шпиталем; згадав про переміну ветеринарийної школи у Львові на академію; про отворене реальної школи в Тарнові і підготовлене такої самої школи в Ярославі. Пять ґімназий не має ще належитого поміщеня, але й та справа дасть ся користно полагодити. Акцию коло виданя шкільних підручників польских вже покінчено а коло руских веде ся еї пильно. — В народних школах найбільша біда з шкільною фреквенциєю дїтий, але і в тім взглядї докладає ся старань, щоби підвласні власти полїтичні виконували обовязок, наложений на них законом.

Приступаючи тепер до працї, можете панове до неї приступити з пересьвідченєм, що повагою форми і розсудностию змісту може она причинити ся не тілько до поглублення супокою і згоди межи народностями, сей край замешкуючими, але що тактом і річевостию своїх нарад можете вдїлати благодатно на відносини цїлої родини австрийских народів.

Було то від давна традициєю репрезентациї того краю, як в краєвім соймі так і в Радї державній, що стояла она на становищи інтересів держави, нічим не давала ся віпхнути з тої консеквентної дороги і уміла гідно позістати на тій вижинї, з котрої доглядна є завсїгди провідна думка о інтересах держави, а в державі о інтересах краю. Є то небезпечно для сторонництв в наших часах, що опираючи ся що раз більше на масах, піддають ся в зависимість від них, переміняють ся — що так вискажу ся — в елементи — дає їм се нїби то елементарну силу, але в тій силї запропащують провідну ідею. Щоби так не було в тій палатї, того краєви з цїлого серця желаю. Найлучшою против того обороною є плекане чувств вірности для Престола і любови для Особи наймилостивійше нам пануючого Монарха, котрого всї народи Австриї обдаровують найвисшою почестию і котрого вітцївского пановання в тім роцї обходять пятьдесятьлїтний ювилей. Він з'ображає для нас всїх цїлість і єдність держави. В Нїм отже і з'єдинене і збратане, в Нїм тревалість і побіда доброї справи і державної ідеї. Відтак згадав про резиґнацию Ем. Кардинала, о чім ми вже вчера згадували.

Бесїду Намістника перeривала цїла палата кількократно оплесками.

Палата приступила до порядку дневного відсилаючи до комісий маючих ся вибрати 63 предложень. — Відчитано пильне внесене п. Яворского і 63 товаришів: „Високий Сойм ухвалить вислане адреси до Корони а для спорядженя проекту адреси вибір комісиї з 24 членів. За пильностию внесеня промавляли пос. Яворский, Войт. Дїдушицкий і Барвіньский; против пильности пос. Окуневский. Пос. Яворский мотивуючи своє внесене сказав: В хвили, коли провидїнє дозволило обходити 50-лїтний ювилей пановання Наймилостивійшого Монарха, заходить конечна потреба зложити Єму заяву чувств нашої глубокої любови і вірности. По при се теперішна хвиля є того роду, що належить, щоби в адресї до Корони були висказані погляди на потреби краю під взглядом полїтичним, суспільним і економічним.

Промова пос. Барвіньского в справі адреси до Корони.

Високий Сойме! Нинїшна хвиля має велике історичне значінє. Подїї, які розіграли ся остатними часами в Радї державній, виявили наглядно, що народи в австр. державі доси покривджені в своїх национальних і полїтичних правах устами своїх заступників станули за справедливим переведенєм национальної рівноправности всїх народів в державі а против верховодства і привилеїв одного народу над другим. Та ідея, яка нинї обняла більшість народів австрийских, не може бути рівнодушною для нашого краю. Край наш мусить в сїй справі заняти відповідне єго значіню становище і в так важній хвилї не може обминати мовчки сеї справи, а повинен свої погляди висказати явно, щиро і рішучо, а повинен се висловити в адресї зверненій до Вис. Трону.

Надходячий ювілейний рік сьвітлого пановання нашого Наймилостивійшого Цїсаря дає нам найкрасшу нагоду звернути ся з адресою до Вис. Трону і в нїй висловити наші бажаня, потреби і домаганя.

Наспіла тепер крайна пора, щоб ми тут, обидві народности в краю, полагодили наші відносини між собою, а тодї тим кріпше можемо заступати переведене згаданої вже ідеї в цїлій державі. Адреса до Вис. Трону повинна бути виразом Вис. Сойму, що се законодатне тїло возьме ся до справедливого переведеня национальної рівноправности обидвох народностий в нашім краю і вимірить рускому народови ту справедливість, яку доси лише в части признавано, стане зовсїм на становищи повної рівноправности і рівновартности руского народу з польским. Стоячи на тім становищи і сподїваючись рівного становища по соймовій більшости, заявляємо, по спільній нарадї руских послів, що будемо за висланєм адреси до Вис Трону, а щоби тї погляди руских послів могли найти відповідний вираз в адресї, предкладаємо, щоби до комісиї адресової війшло відповідне число руских послів не після числа засїдаючих в тій палатї послів а відповідно числу руского народу.

По принятю пильности сего внесеня і по відосланю внесеня п. Щепановского в тій самій справі до адресової комісиї відчитано слїдуючі внесеня: Пос. Барвіньский і товариші о заснованє ґімназиї з руским язиком викладовим в Тернополи. — Пос. Барвіньский і тов. о заведене обовязкової науки, язика польского і руского у всїх середних школах в Галичинї.— Пос. Щепановский, щоби право пропінациї перейшло з 1 сїчня 1900 р. на річ краєвого фонду, щоби речинець усунення пропінаций продовжено о 46 лїт до року 1950. — П. Мерунович, щоби краєвий фонд приняв на себе обовязок сплаченя процентів від комунальних позичок затягнених в 1898 повітами і громадами для несеня помочи по причинї неурожаю. Бернадзїковского о ухвалене адреси до Корони. Слїдуюче засїдане 29-го с. м. о 10-ій год. рано.

Вісти полїтичні.

Віденьска урядова ґазета оголосила відручне письмо цїсарске до президента мінїстрів бар. Ґавча, після котрого квота, якою Австрия має причиняти ся до спільних видатків обох половин держави, має після закона з 21 грудня 1867 позістати не зміненою на 1898 р. Та сама ґазета оголосила санкцию ухвал Делеґаций, як і цїсарске розпорядженє в справі ухвали цїлого мінїстерства, після котрої на основі §. 14 осн. зак. дер. позістають обовязуючими дотеперішні постанови в справі митово-торговельного союза з Угорщиною як що-до ужитя доходів з мита так і що до відносин до австроугорского банку. Постанови тї обовязують аж до кінця грудня 1898. Розпорядженє то постановляє також, що наколи би в протягу 1898 р. прийшло до якоїсь угоди межи Австриєю а Угорщиною в справі митово-торговельного союза, то справа ся буде инакше управильнена а се розпорядженє перестає обовязувати.

З Льондону доносять до париської ґазети „Matin", що анґлїйске правительство зовсїм не має охоти до якогось нерозважного кроку в справі хіньскій і длятого зовсїм холоднокровно приймає зазиви праси. Можна сказати, що оно сьвідоме тепер тої похибки, яку зробила Анґлїя, коли позволила Нїмеччинї заняти побіч Росиї місце в еї хіньскій полїтицї, котре повинна була і могла сама заняти.

она мене обнимає, цїлує, оглядає — так радує ся старенька!

— А що? — каже гордо до жінки прапрадїд. — Не лепський паробок з него? Козак тай годї! А ви, дїти, чого вирячили так очи? Що пана узріли? Знайте-ж, що і в нашім родї пани водять ся, а не самі зарібники. Скидай, сину, свою медвежу шубу, нехай менї дїти не полохають ся!

Скинув я шубу, сїдаю за стіл. Хата мала, а гостий повно. Пізнаю ся з ними. Три жонаті сини прапрадїда, дві доньки видані, а ще дві не видані. Дївчата, як маків цьвіт, такі румяні та роскішні, червонїють ся ще більше, скоро до них слово промовлю. А дїти, внуки мого прапрадїда, а острахом дивлять ся на мене; я подаю їм ласощі, не приймають, аж коли дїдусьо каже брати, они беруть. Помалу освоюють ся зі мною і самі підходять трівожливо до мене.

Прапрабабуся порає ся жваво і заставляє стіл, чим хата богата. Прапрадїд ломить ся зі мною хлїбом; бажає менї і з роси і з води, щоб я мав ся, як земля о сьвятім Іванї, а був здоров, як вода. А прапрабуся, моргаючи весело своїми сїренькими очима, бажає менї жінки, як ягідки, румяної як калина, веселої як пташина, доброї ґаздинї, щоби вміла тримати три угли хати. Цїлує мене в чоло, а все усьміхає ся, така урадувана, така щаслива! А менї до серця підступає щораз більше якийсь неозначений жаль, якась туга; менї видить ся, що я чимсь обидив тих старенькиx предків, що мене так щиро люблять, так сердечно витають, обидив, а не знаю чим. І рівночасно я чую ся такий щасливий; їм усе, що прапрабуся подає, аби не гнївала ся; пю солодкий мід, що менї єго прапрадїд наливає в горня, слухаю єго солодкої бесїди, як старий дотепкує собі зі своїх злиднїв; цїлий рік — каже — гарувати, але в сьвята погуляти! Питає ся мене, чи не буде нової війни в Польщі; оповідає предивні занесені чутки за Мазепу, за Турків і про те, як у них недавно один Турок окрестив ся. Далї на перекір жінцї роскaзує, як еї сватав, як она єго спершу не хотїла; а жінка бере єго злегка за рукав і добродушно дорікає єму: — „Ти вже, Андрею, випив нинї за богато" — а до мене обертає ся зі словами: „Він звичайно не пє, тілько нинї так чогось...."

— Який я пяний! — боронить ся прапрадїд. — Як хочеш, цїле „Вірую" скажу тобі на память! От тїшу ся, що він приїхав....

А далї й я розохочую ся, починаю розповідати, як я дійшов до тої медвежої шуби, що тепер на жердцї висить, і показую дїтям свій золотий годинник; всї цїкаво оглядають єго при восковій сьвічцї.

Гляну я на лиця всеї челяди і бачу, як они невимовно раді тому, що я такий пан, що в мене медвежа шуба і золотий годинник, котрий так усїх дивує.

— Сховай — каже прапрадїд до мене — ту чічку, бо ще тобі дїти зібють або в солому закинуть.

А я на те годжу ся; нехай думаю собі, дїти бавлять ся, нехай і зібють.... Я такий щасливий!

— Заколядуймо, дїдусю!

— Ану, дїти, всї разом! „Бог натуру, Бо-ог натуру!..."

Відтак по колядї прапрабуся сїдає коло мене, бере мої бїлї руки в свої жилаві, костисті, дивить ся так весело менї в очи і радить: „Жени ся, синку! Правда, як тобі нинї було скучно?"

— Правда, бабусю; послухаю вас і на весїле всїх запрошу....

У хатї гамір. Аж ось перед вікнами являють ся колядники з зьвіздою, починають сьпівати. Я вибігаю з хати, хочу їм добре придивити ся.

Ох! який мороз! аж за уши щипле.... Оглядаю зьвізду, аж ту з приспи під вікнами зіскакує великий пес; побачивши мене, незнаного пана, починає люто гавкати, нараз прискакує і хапає мене за ногу. Я в крик . . . .

. . . .

Перестрашений, зірвав ся я з отоманки. Де я?... Ах! се сон, прекрасний сон.... Проклята собака перебила менї єго.... А я був такий щасливий!

У грубі догаряють углики і маленьке сьвітло стелить ся вузким пасмом по диванї на підлозї, по коші з квітками і по столї, на котрім лежать отворені старі метрики з трема нїмими датами з житя мого незнаного прапрадїда....

Осип Маковей.

Новинки.

Львів дня 31-го грудня 1897.

— Перенесеня. П. Намістник переніс комісаря поліциї Ант. Завалкевича з Ярослава до Львова, а концепіста поліциї Бол. Буржиньского зі Львова до Ярослава.

— О. Симеон Ткачуник, крилошанин капітули станиславівскої, іменований тайним шамбеляном Є. Св. Папи Льва XIII.

— Ц. к. Краєва Рада шкільна ухвалила між иншими на засіданю з дня 27 грудня с. р.: 1) Затвердити вибір професора університету др. Леон. Пентака на заступника предсідателя ц. к. окружної міскої Ради шкільної у Львові; 2) іменувати Алекс. Бисикевича старшим учителем мужескої школи ім. сьв. Анни у Львові; 3) іменувати суплентами: Йос. Бельского при гімназиї в Подгуржи і Володисл. Студзиньского при учительскій семинариї в Тарнові; 4) перемінити 1 кл. школу народну в Загірочку на 2-кл. від 1 лютого 1898; 5) приймити до відомости справоздання краєвих інспекторів шкільних з люстрациї рускої гімназиї у Львові і приватної гімназиї в Бонковичах коло Хирова; 6) призначити до ужитку в I і II клясі середних шкіл підручник п. з.: „В. Коцовский і І. Огоновский. Методична граматика рускої мови". Ціна примірника опр. 30 кр.

— Торжественний обхід з причини заведеня нових законів процесових, на котрий запрошує президент висшого Суду краєвого у Львові, відбуде ся в неділю дня 2 січня 1898 з такою програмою: 1) О годині 9 рано служби Божі в архикатедральних храмах сьв. Юра і в латиньскім; 2) о годині 11-тій перед полуднем збори в великій сали розправ краєвого суду карного.

— З львівскої архієпархії. Сотрудництва одержали оо.: Теод. Дзьоба з Лисович в Семигинові, Фил. Свергун з Денисова в Борках вел. і новопоставлений пресвитер Володим. Соневицкий в Нараєві.

— В Городенці уконституовала ся Рада повітова в той спосіб, що вибрано презесом знов п. Людомира Ценьского, а его заступником п. Ант. Теодоровича, посла і властителя Жукова.

— Пригода на зелізници. Дирекция зелізниць оповіщує: Дня 28 с. м. вискочила з шин льокомотива вечірного поїзду мішаного ч. 2253 на стациї Львів-Клепарів льокальної зелізниці Белзкої, при пересуваню товарових возів на бічнім шляху. В наслідок тої пригоди поїзд опізнив ся о 1 годину 30 мінут. З подорожних і зелізничої прислуги ніхто не потерпів ушкодженя, а також і вози не ушкоджені.

— Огонь вибух в пятницю над раном у Львові в столярскій фабриці Вчеляків, при ул. Личаківскій. Займили ся бальки над в'їздовими сінями. Сторожа пожарна угасила вскорі пожар, котрий не зробив великої шкоди.

— Пропав без вісти від трех днів у Львові семилітний хлопець Рудольф Флеґель, білявий, малого росту. Мешкав у Львові при ул. Польній ч. 16.

— Облаву на злодіїв зарядила онодfestgelegte в ночи львівска дирекция поліциї. Облава мала значний успіх, бо арештовано аж 53 небезпечних і гляданих за ріжні провини злодіїв, що укривали ся в притулках і норах нічних.

— Скажений пес. З Станиславова доносять: Перед кількома днями лучив ся в родині ґр. Д. прикрий випадок. Малий песик, що волочив ся кілька днів поза домом і вернув назад, покусав жінку ґр. Д. і одну дитину. Як опісля показало ся, був пес скажений і здох. Ґр. Д. вислав безпроволочно жінку і дитину до Кракова до заведеня др. Буйвіда.

— Дикий чоловік. У Відни, в слідчім шпитали краєвого суду находить ся незвичайний вязень. Має то бути якийсь Йосиф Стипек, родом з Мисловець, увязнений за волокитство. В шпитали позістає він під обсервацию психіятрів. Чоловік сей має вигляд майже звірячий — а ціле лице обросле волосєм; не говорить як люди, але прямо ричить так, що тяжко его розуміти. Не пригадує собі, як зове ся і звідки походить, а пізнавано его з паперів. Говорить лиш о убийствах, рабунках і пожарах.

— Воєнні сили Европи на Тихім океані представляють ся в теперішну пору в таких розмірах. Німеччина вислала на побережа китайскі дві дивизиї. Перша дивизия під начальством віцеадмірала Дітриха зложена з 5 воєнних кораблів. Друга дивизия під начальством кн. Генрика зложена з 4 кораблів воєнних. Ціла фльота росийска на Тихім океані числить 30 кораблів з 7 суднами торпедовими, на котрих находить ся 5.150 залоги, з 22 тяжкими, 405 середними і 229 меньшими арматами. Французска фльота воєнна числить 10 кораблів воєнних з відповідною залогою і арматурою. Вкінци Анґлія посідає на всхідних водах 27 кораблів воєнних. Наколи би прийшло до якої акциї воєнної европейских держав проти Анґлії, то сили воєнні відносили би ся до себе як 56 : 27.

— Без огня і гуку можна буде тепер убивати людий. Винайдено вже бездимний порох, однакож по кождім вистрілі видко ще полумінь з люфи і чути гук, що вказувати може неприятелеви заняти позицию і звернути туди стріли. Французский полковник Гумберт винайшов тепер гармату, що по вистрілі не видає ані огня ані гуку. Прикріпляє він щільно до кінця гарматної люфи сталевий бльок, що є неначе єї продовженєм і має в собі отвір, через котрий переходить стріл. В стінах бльока уложено засуву, котра в тій самій хвили, коли стріл опускає руру, замикає герметично єї отвір діланєм самих виходячих ґазів. Ґази ті не могучи добувати ся на верх не викликують полуміни ані гуку, котрий повстає з розпряженя стиснених ґазів на свобіднім воздусї. Задержані ґази виходять поволи малими отворами в бльоку, зверненими взад, причім той, що обслугує гармату, є заслонений екраном. Подаванє гармати в зад по вистрілі є також значно вменшене. Та сама система може бути примінена і до ручного оружя. Місто засуви, уживає ся тут замикаючої щільно люфу кульки, котра вискакує зараз по переході стрілу із стіни продовженя, вшрубованого в люфу. Система ся не вимагає зміни істнуючих гармат або ручного оружя, а лише прикріпленя додаткових механізмів. Полковник Гумберт робив вже публичні проби з такими гарматами і показало ся, що бють знаменито.

— Мухи яко переносники зарази. Довголітними обсервациями і порівнуванєм фактів справджено, що дуже часто заразливі недуги уділяють ся людям через мухи. Так пр. на полудни мухи, звані moustiques причиняють ся до скорого розширеня малярий. Справджено часто, що скоро муха moustique сяде на недужім і утне потім здорового чоловіка, то сей послідний мусить захорувати. Хоробу розносить самиця, (бо самець не пє людскої крови і не докучає людям) і прищіпляє бакциліі, колючи чергою людий недужих і здорових. Нині є певною річию, що мухи переносять мікроби туберкулічні, холеричні, вугликові, а навіть бакцилі хороби, що ропить очи. Часто в долині, де є мухи moustiques, панує хороба, коли знов поблизько в горі, де їх нема, нема також епідемиї. Ті, що мають тверду скіру, не підлягають малярий, прим. мурини в багнистих околицях, де білі падуть жертвою епідемиї. Длятого всі учені природознавці остерігають, щоби стеречи ся мух всякого рода.

— Чи їсти вечером? Journal de hygiene так рішає квестию, чи здорово їсти вечером і чи то може шкодити здоровлю. Богато осіб — говорить він — не будучи рішучо хорими, виглядає слабо, утло. Причиною сего є лише довгі відступи межи годинами наших снідань, обідів і вечер. Льоґічно треба би відживлювати орґанізм тоді, коли найлекше заходить в нім переміна материї — т. є. підчас сну, бо завдяки загальному спокоєви всі функциї тіла відбувають ся найспокійнійше. На тій основі вечірна пожива найлїпше пособляє т. зв. „набираню тіла".

— Помер о. Павло Новак, парох в Двірцях під Мостами великими, дня 15 грудня, скоропостижно на удар серця, в 53 році житя.

Телеґрами.

Відень 31 грудня. При зелізницях державних одержало з новим роком аванс 345 урядників; з тих авансував один до шестої кляси, 34 до семої, 67 до осьмої, 125 до девятої, 118 до десятої, а крім того 124 почавши від осьмої кляси авансувало до висших кляс платні. Увзгляднено особливо укінчених техників.

Білград 31 грудня. Сербский аташе войсковий у Відни, Машин, іменований послом в Цетині.

Петербург 31 грудня. Високе духовеньство католицке, зібране тут для посьвящения католицких епіскопів для Росиї вислало поклонну адресу до царя, в котрій дякує єму за печаливість для добра римо-католицкого населеня. Цар приказав зложити епіскопам свою сердечну подяку.

Берлин Nord. Allg. Ztg. доносить, що вість о демонстративнім виступленю анґлійскої фльоти в Чемульпо не потверджує ся, як і взагалі Анґлія не зважає за відповідне виступати демонстративно в справі корейскій.

Константинополь 31 грудня. Бувший посол у Вашінґтоні Ріфат-бей іменований послом в Атинах.

За редакцию відповідає: Адам Креховецкий

54)

Средство заступаюче звичайну каву.

Важна річ для домашного господарства.

Вже від давна надибуємо змаганя, щоби звичайну каву заступити сурогатами всїлякого рода. Понеже змаганя ті походили властиво не від кого иншого, лиш від самого народу, а увглядняючи їх більше зі сторони промислової або стосуючи ся до заходячої потреби, повтаряно їх лиш, то видко з того, що звичайна кава має в собі інстинктом відчувану некористь, котра, здає ся, єсть не лиш економічного, але ще більше фізиольоґічного рода.

Незвичайне то средство побуджуюче, котре давнїйше лиш богачі могли уживати, через змішане з дешевими суроґатами стало доступним вкінци і для всїх кругів суспільности. Тим способом стала ся кава звичайним, щораз загальнїйшим, майже конечним средством поживи.

Числячи ся з тими обставинами, треба глядати за нешкідними, а може навіть пожиточними средствами, котрі могли би заступити звичайну каву.

Однакож тепер здає ся то на якийсь час неможливостию, щоби ми вернули до добрих навичок наших батьків, іменно, щоби зрана споживати на снїдане зупу або иншу поживну страву, як то н. пр. в Анґлії ще тепер ма місце в виховавчих заведенях. Кава лиш тому виперла так легко давний добрий звичай, що не лиш сама єсть для змислів приятнїйша, але побуджує заразом до споживаня таких страв, як хлїб, масло і т. п., або знов забілена молоком, додає тїлу людскому сили, потрібної до працї.

Але не лиш тим обставинам завдячує кава зерниста так велике розповсюднене в послїдних кількадесять лїтах. Передовсїм оказала ся она для ослаблених нервів средством дуже заохочуючим і сильно побуджуючим. Яко жерело того заохочуючого дїланя відкрив Кунне в 1820 р. алькальоїд кофеїну в звичайний каві. Тому мусить она бути зачислена як опіюм і тютюн до средств подразнюючих, алькальоиди посїдаючих. Отруї ті, котрі в руках лїкаря в декотрих случаях викликують користний успіх, стають ся страшними, коли їх заживати в більшій скількости або через довший час і до них навикнути. Віль голови, безсонність, дразливість нервів, го суть перші познаки. Передовсїм же, кофеїна дразнить серце. Отже-ж, коротко сказавши, кофеїна дїлає сперішу побуджуючо, але пізнїйше обезсилює всї нерви, до чого прилучає ся ще її шкідний вплив на внутренности.

Дїлане на нерви полягає найчастїйше, як вже сказано, на болю голови і т. д. і на дразливости, котра може збільшити ся аж до помраченя ума. Вплив на серце обявляє ся приспішенем, слабим, неодностайним живчиком, гнетенем в серцю, притїм відчуває ся якусь тревогу. Мязи тратять силу і відпорність.

Ще сильнїйші обяви виступають в травленю: брак апетиту, неодностайність в випорожненю, нежит кишок — суть наслїдками. Пожива маюча в собі части азотові травить ся дуже помалу, а знов білковина в поживі при звичайній каві цїлком не виходить на здоровле,

Через то дїлане на серце, мязи і відживляне, звичайна кава єсть дуже небезпечним средством для людий, котрі фізично богато ся напружають, отже-ж як-раз для нашого робучого населеня. При тім єсть то просто нерозумний звичай, по нічнім відпочинку починати день тим, що нерви ослабляє ся такою отруєю, як звичайна кава, і зменшає ся їх здібність до щоденної працї. По тім першім заохочуючім дїланю мусить конче наступити рід дїланя ослаблюючого — так, що скоро потрібні суть нові заохоти, як алькоголь, то ранїйше відсьвіжене горла. В так то шкідливий для здоровля спосіб починає ся день кавою на снїдане.

Дуже небезпечною єсть зерниста кава для дїтий, котрих нерви і травлене тим вже від молоду ся псує і до шкідних річий привикають. Мала лиш скількість родичів догадує ся того, як шкідні і на цїле житє небезпечні наслїдки спроваджує призвичаєне дитини до средств заохочуючих, як звичайна кава, пиво, вино і т. п. Цїлий ряд пізнїйших недуг зискує тим способом управну рілю. Обовязком однакож єсть вказати на то, що уживане звичайної кави, на жаль в родинах так загально розповсюднене, спроваджує на населене нещастні наслїдки.

Против надужитю алькоголю майже в цїлім цивілїзованім сьвітї піднято акцию, а іменно суть змаганя, найчастїйше стремлячі до того, аби навикненим до тої заохоти нервам, дати щось подібно заохочуючого. В борбі тїй против алькогольови, котрий жителї Ґренляндиї називають: „то, від чого тратить ся розум“, має служити передовсїм кава і чай.

Однакож отруя позістає завсїгди отруєю. Приглянувши ся добре сїй справі, то заступлене алькоголю кофеїною не о много єсть розумнїйше від заступленя морфіни опіюмом або какаїною. Для налогових пяяків кава може бути дїйстно менше зла як алькоголь, мимо того позістає она завсїгди зла. Для добра дорастаючого поколїня треба би застановити ся над тою справою поважно і ті средства побуджуючі усунути зпомежи звичайної поживи, а в поживі населеня старати ся о введене цїлковитої зміни.

Уживані доси додатки, через котрі звичайна кава стає вправдї дешевшою, але анї лїпшою, анї для здоровля користнїйшою, треба конче назвати также злими з огляду на гиґієну, і они бідним і недужим найбільше шкодять. Коли крім того додатки ті дістають ся до торговлї лиш змелені, проте підлягають они легко, як о тім вже нераз переконано ся, підроблюваням і для здоровля згубним домішкам.

Одинокими додатками до кави, котрі для здоровля назвати можна користними, суть ті, котрі виробляє ся зі збіжа. То вже від якогось часу робить ся через пражене ячміня, або ще частїйше солоду. Ячмінь іменно через солодоване перемінює ся так, що часть знаходячого ся в нїм крохмалю зміняє ся в декстрину (цукор крохмалевий), наслїдком чого розпускає ся в водї і єсть легко стравний.

Всїлякі ті вироби мали однакож одну злу сторону, а то, що смак відвару чути було мукою, був солодкавий і нудкий, або гіркий і острий — так, що їх нї самих, нї змішаних зі звичайною кавою не можна уживати довший час, що можна ще й нинї добачити в так званих солодових кавах, котрі суть нічим більше, як лиш звичайно перепаленим солодом або праженим ячмінем. Не осягнено отже нїякого успіху.

Инакше представляє ся справа зі знаною Катрайнера солодовою кавою, котра своєю добротою найперша заслужила на назву знаменитої кави солодової. Суть з неї усунені всї висказані повисше хиби. Найважнїйшим в тім способі вироблюваня єсть то, що ячменеви, новим способом заміненому в солод, через винахід вивару, витвореного з зерна кави, удало ся надати запах і смак звичайної кави.

Тим Катрайнеровским способом приладжений вивар єсть незрівнаний, а змелений дає знамениту каву, смаком до звичайної дуже подібну, а для здоровля шкідних частий не маючу. Так подібною єсть краска, смак і запах до звичайної кави, що з огляду на домішку молока і рівночасне споживане хлїба трудно спостерегти яку різницю.

Аби пізнати склад, богато вже визначних хеміків і гиґієністів, як пп.: проф. тайний радник Петенкофер, Цімзен, Вірхов, Обрай, др. М. Мансфельд, проф. др. Гофман і инші піддали Катрайнерівскі вироби хемічному розслїдови. Недавно розслїджував їх звістний гиґієніст проф. др. Ферд. Гіппе в Празї. Розслїди виказали, що ту найбільше може занимати, скількість частий азотових або білковини ростинної 9·31% до 10·81% і частий поживних 44·67% до 55%. В виробах тих не знайшли притім нїяких инших і шкідних складників.

Отже ж зміст розпускальної білковини, товщу і т. п., передовсїм же солодового цукру, представляють ту солодову каву яко порученя гідне средство поживи — так, що і на то крім побуджуючого дїланя треба звернути увагу. В противности до звичайної кави побуджуюче і скріпляюче дїлане єсть вже запевнене, а дїлане убезсилюючє і ослабляюче не приходить потім нїколи. Передовсїм не впливає шкідно на травлене — так, що той виріб, поминувши инші єго прикмети, о котрих вже сказано, в місце звичайної кави, у всїх случаях лиш шкідної, годить ся поручити кождому, а передовсїм дїтям, терплячим на брак крови, дївчатам і слабосильним жінкам.

Де однакож довга привичка до звичайної кави не позваляє на уживане Катрайнерівскої кави солодової, то в кождім случаю показує ся она найлїпшим додатком, понеже додана в більшій части, своїм властивим приятним смаком робить звичайну каву приятнїйшою і відбирає їй в значній мірі шкідні здоровлю прикмети. Длятого належить Катрайнерівску каву солодову як найгорячійше поручити. Дальше можна дїтям конечну поживу з молока уприятнити і користною зробити через доміщане Катрайнерівскої солодової кави.

Як з повисшого видко, знайдено в Катрайнерівскій солодовій каві довго шукане средство до заступленя звичайної кави, як також в случаях вже згаданих найлїпший до неї додаток, котрий має дуже велике значінє гиґієнічне передовсїм для працюючих верств нашої суспільности, де крім заохоти, яко чинника приємности, також взгляд на відживляне має важність і значінє.

Др. В. Г.